

TA'LIM VA ILM-FAN SOHASINI RIVOJLANTIRISHDA XALQARO HAMKORLIK

(Xorazm viloyati misolida)

Xudayberganov San'at Sanjarovich, Urganch davlat universiteti
katta o'qituvchisi

<https://orcid.org/0009-0001-1504-0908>

e-mail:

xudayberganov_sanat01@gmail.com

INTERNATIONAL COOPERATION IN THE DEVELOPMENT OF EDUCATION AND SCIENCE (in the case of Khorezm region)

Khudaiberganov Sanat Sanjarovich, Senior lecturer of Urganch
State University

МЕЖДУНАРОДНОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО В РАЗВИТИИ ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ

(на примере Хорезмской области)

Худайберганов Санъат Санжарович, старший
преподаватель Ургенчского государственного университета

Annotatsiya: Ushbu maqolada Xorazm viloyatida ta'lim va ilm-fan sohasida amalga oshirilayotgan xalqaro hamkorlik xususida so'z boradi. Xususan, Urganch davlat universitetida xalqaro hamkorlik borasida amalga oshirilayotgan ishlari yillar bo'yicha tahlil qilingan. Shuningdek, maqolada Xorazm viloyatida faoliyat yuritayotgan oliy ta'lim muassasalarida olib borilayotgan xalqaro hamkorlik masalalari tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: fan, ta'lim, ilm, hamkorlik, rivojlanish, islohot, siyosat.

Abstract: This article discusses international cooperation in the field of education and science in the Khorezm region. In particular, the work of Urgench State University in the field of international cooperation is analyzed by years. The article also analyzes issues of international cooperation in higher education institutions operating in the Khorezm region.

Keywords: science, education, science, cooperation, development, reform, policy.

Аннотация: В данной статье говорится о международном сотрудничестве в сфере образования и науки в Хорезмской области. В частности, по годам проанализирована работа Ургенчского государственного университета в сфере международного сотрудничества. В статье также анализируются вопросы международного сотрудничества в высших учебных заведениях, действующих в Хорезмской области.

Ключевые слова: наука, образование, наука, сотрудничество, развитие, реформа, политика.

KIRISH. Mustaqillik yillarida mamlakatda ijtimoiy sohaning ko'p muhim yo'nalishlari qatori ta'limni rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor vazifalaridan biri bo'lib keldi. Mustaqillikning dastlabki yillaridayoq qabul qilingan O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risidagi"gi qonuni hamda 1991-1996-yillarda e'lon qilingan 30 dan ortiq Prezident farmonlari va Vazirlar Mahkamasining qarorlari asosida ta'lim sohasida qator o'zgarishlar amalga oshirildi. 1997-yil 29-avgustda yangi tahrirda "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun va "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi" qabul qilindi. Milliy dastur asosida amalga oshirilgan islohotlar doirasida iste'dodli yoshlarni moddiy va ma'naviy rag'batlantirish, ularning chet elda o'qishini qo'llab-quvvatlash maqsadida "Ulug'bek", "Umid", "Iste'dod" va boshqa jamg'armalar tashkil etildi.

Bu borada Xorazm viloyatida umumiy o'rta ta'limda iqtidorli yoshlarni qo'llab-quvvatlash borasida amalga oshirilgan ishlar natijasida 2011-2015-yillarda xorazmlik o'quvchilarning 153 nafari xalqaro miqyosidagi tanlovlarda, 118 nafari xalqaro sport musobaqalarida yuqori natijalarga erishdilar[17].

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2012-yil 10-dekabrda "Chet tillarni o'rganish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-1875-son qarori asosida ta'lim muassasalarida xorijiy tillarni o'rgatish borasida izchil tadbirlar amalga oshirildi. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2015-yil 25-martdagi "Umumta'lim muassasalarining chet tillar o'qituvchilari malakasini va kasb-mahoratini oshirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi 67-sonli qarori asosida viloyatdagi barcha umumta'lim maktablarining har birida 2 tadan chet tili xonalari jihozlandi[4].

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR. So'nggi yillarda o'qituvchilarning bilimi va kasbiy mahoratini oshirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Ushbu jarayonlarga xorijlik mutaxassislarining jalb etilishi bu boradagi ishlarni yangi bosqichga ko'tarishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Shu maqsadda 2000-yilda Urganch davlat universitetida Xalqaro aloqalar bo'limi tashkil etildi.

2005-yilga kelib universitet AQSH, Xitoy, Germaniya, Rossiya, Hindiston, Fransiya, Ispaniya, Italiya, Chexiya, Janubiy Korea, Malaziya, Eron kabi rivojlangan davlatlarning 20 dan ortiq universitetlari va ilmiy markazlari, 10 dan ortiq fond va tashkilotlari bilan aloqa o'rnatdi[7].

Shu o'rinda ta'kidlash joiz, viloyatda ilm-fan sohasini rivojlantirishda oliy ta'lim muassasalarining olim va mutaxassislarining faol ishtirokida xalqaro hamkorlikdagi qator ilmiy loyihalar amalga oshirila boshlandi. Jumladan, 2002-yilning yanvar oyida O'zbekiston Respublikasi, YUNESKO va Germaniyaning Bonn universitetiga qarashli Rivojlanishlarni tadqiq qilish markazi (ZEF) o'rtasida shartnoma imzolaniib, uzoq muddatga mo'ljallangan ilmiy tadqiqot dasturi "Xorazm viloyatida yer va suv resurslaridan foydalanishni iqtisodiy va ekologik qayta qurish" mavzusida xalqaro ilmiy loyiha ish boshladi[2.73]. Shartnomaga muvofiq ZEF loyihasi va uning asosiy hamkorlari mintaqa sharoitini o'rganishdi va tabiiy resurslardan foydalanishning maqbul rejalarini ishlab chiqishdi.

2002-2012-yillarda Xorazm viloyatida amalga oshirilgan ZEF/YUNESKO loyihasi viloyat tabiiy resurslaridan oqilona foydalanishni tashkil etish va uning iqtisodiy samaradorligini baholash borasidagi o'ziga xos tajribalarni to'play oldi[3.38].

Tahlil etilayotgan yilda universitetning 27 nafar professor-o'qituvchilari O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Iste'dod" jamg'armasining uzoq va qisqa muddatli grantlari sovrindorlari bo'lishgan, shulardan 20 nafari Angliya, Xitoy, Janubiy Koreya, Bolgariya kabi mamlakatlarning nufuzli universitetlarida malaka oshirib qaytdi[8].

2005-yilga kelib universitet professor-o'qituvchilari TEMPUS dasturining yana bir yirik grantini qo'lga kiritdi. Loyiha bir yilga mo'ljallangan bo'lib, loyiha O'zbekiston universitetlari uchun kvalifikatsion talablar ishlab chiqishni ko'zda tutdi. Tahlil etilayotgan yilda universitetda 17 nafar xorijlik talabalar tahsil oldi[9].

Tahlil etilayotgan davrda universitetga AQSHning O'zbekistondagi favqulodda va muxtor elchisi Pamela Spratlen xonim o'zining rasmiy tashrifini amalga oshirdi. Ushbu tashrif davomida

AQSH elchixonasi va universitetlari bilan hamkorlik aloqalarini yanada kengaytirishga kelishib olindi[11].

Prezident Sh.Mirziyoyev davlat mustaqilligining 29 yilligi munosabati bilan soʻzlagan tantanali tabrik nutqida mamlakat taraqqiyotining maqsadi Uchinchi Renessans boʻlishi lozimligi hamda hozirda dunyoda kechayotgan shiddatli raqobatga faqat zamonaviy ilm-fan va innovatsiya yutuqlarini keng joriy etish orqali munosib javob bera olishimiz mumkinligini alohida taʼkidladi[12]. Qayd etish kerakki, bu davlat rahbari tomonidan ilgari surilgan tashabbus taraqqiyotning hozirgi bosqichida Oʻzbekiston milliy gʻoyasining yangi mazmunini ifodalaydi.

MUHOKAMA. Oliy taʼlim sohasidagi islohotlarda qamrov darajasini oshirish, xalqaro standartlar asosida yuqori malakali, kreativ va tizimli fikrlaydigan, mustaqil qaror qabul qila oladigan kadrlar tayyorlash bilan bir qatorda sohada xorijiy hamkorlikni rivojlantirish borasida ham salmoqli yutuqlar qoʻlga kiritildi. 2017–2021-yillarda Oʻzbekistonda aholini oliy taʼlim sohasiga qamrab olish darajasi 9 foizdan 28 foizga yetdi[11]. Bu koʻrsatkichni 2030-yilgacha 50 foizga koʻtarish davlat siyosatining muhim vazifalaridan biri etib belgilangan.

Birgina Xorazm viloyatida aholini oliy taʼlimga jalb etish darajasini koʻradigan boʻlsak, 2010-yilda viloyatda 3 ta oliy oʻquv yurti oʻz ish faoliyatini yuritgan boʻlsa, keyinchalik 2021-yilga kelib oliy taʼlim muassasalari soni 7taga yetdi. Shulardan 4tasi davlat tarmogʻidagi oliy taʼlim muassasalari hamda ularning filiallari hissasiga toʻgʻri kelsa, 2ta nodavlat va 1ta xorijiy universitetning filiali faoliyat yuritgan. 2020-yilda 6,9 ming abituriyentlar oʻqishga qabul qilingan boʻlsa, bu koʻrsatkich 2021-yilda 7,3 mingni tashkil etdi[12].

Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 20-apreldagi “Oliy taʼlim tizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari toʻgʻrisida”gi PQ-2909 sonli Qarori qabul qilinib, unda har bir oliy taʼlim muassasasi jahonning yetakchi ilmiy-taʼlim muassasalari bilan yaqin hamkorlik aloqalari oʻrnatish, oʻquv jarayoniga xalqaro taʼlim standartlariga asoslangan ilgʻor pedagogik

texnologiyalar, oʻquv dasturlari va oʻquv-uslubiy materiallarini keng joriy qilish boʻyicha aniq chora-tadbirlar belgilab berildi[14]. Buning natijasida 2021-yilda respublika boʻylab “El-yurt umidi” jamgʻarmasi hamda OTMlarning oʻzaro hamkorlik va grant dasturlari doirasida 1345 nafar professor-oʻqituvchi xorijiy oliy taʼlim hamda ilmiy tadqiqot muassasalariga malaka oshirish va stajirovka oʻtash uchun yuborildi. Ularning 579 nafari Yevropa, 172 nafari Amerika, 82 nafari Osiyo, 512 nafari MDH mamlakatlarida tahsil olib qaytdi. Oliy taʼlim tarmogʻida taʼlim jarayonlarining sifati hamda uning samaradorligini yanada oshirish maqsadida 2021-yilda 1793 nafar xorijlik mutaxassis mahalliy oʻquv jarayoniga jalb qilingan boʻlib, ularning 481 nafari Yevropa, 97 nafari Amerika, 263 nafari Osiyo, 952 nafari MDH mamlakatlari professor-oʻqituvchilari va soha mutaxassislaridir[5].

Oliy taʼlimni sifat jihatdan rivojlantirib yangi bosqichga olib chiqish, mamlakatdagi taʼlim dargohlarini eng zamonaviy talablar asosida modernizatsiya qilish maqsadida Oʻzbekiston Respublikasi oliy taʼlim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi[15] va boshqa bir qator sohaga tegishli hujjatlar qabul qilingan. Konsepsiyani sohadagi taraqqiyotni yangi bosqichga olib chiqishda muhim qonunchilik hujjati sifatida eʼtirof qilish mumkin. Shuningdek, 2021-yil 24-dekabrda Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining “Davlat oliy taʼlim muassasalarining akademik va tashkiliy-boshqaruv mustaqilligini taʼminlash boʻyicha qoʻshimcha chora-tadbirlar toʻgʻrisida[16]”gi PQ-60-sonli qarori moliyaviy mustaqillik berilgan davlat oliy taʼlim muassasalarida oʻzaro kelishuvlar asnosida oliy taʼlim sohasida akademik mobillikni amalga oshirishga imkoniyat yaratildi.

XULOSA. Mustaqillikning qoʻlga kiritilishi viloyatda oliy taʼlim tizimining rivojlanishiga va ularning xalqaro darajadagi aloqalarining shakllanishiga zamin yaratgan. Yangi Oʻzbekiston sharoitida Oʻzbekistonda oliy taʼlim sohasini isloh qilish ishlariga jiddiy eʼtibor qaratildi. Oldingi yillarda erishilgan yutuqlar va yoʻl qoʻyilgan xatolarni tahlil qilish natijasida yangi vazifalar va ularni hal qilishning dasturlari ishlab chiqildi. Buning natijasida respublikadagi OTMlar qatori Xorazm viloyatidagi oliy taʼlim dargohlarida taʼlim sifatini oshirish va xorijiy hamkorlik aloqalarini

kengaytirish imkoniyatlari yaratilmoqda. O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasining amaliyotga joriy etilishi sohadagi taraqqiyotni yangi bosqichga olib chiqishda muhim tashkiliy-huquqiy asos bo'lib xizmat qilmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Мирзиёев Ш.М. Ўзбекистон Республикаси мустақиллигининг 29 йиллигига бағишланган тантанали маросимдаги нутқи // Халқ сўзи газетаси, 2020 йил 31 август.
2. Бобожонов Б. Асрга тенг йиллар. Хоразм мустақиллик йилларида. – Т.: Янги аср авлоди, 2011. – Б. 73.
3. Давлетов С.Р., Мадаминов Р.Р. Экологик маданият ва инновациялар уйғунлиги. – Хива: Хоразм Маъмун академияси, 2013. – Б. 32-38.
4. Маткаримов, Ш. Халқ таълими тизими: мустақиллик муваффақиятларни таъминламоқда 4.04.2016. // <https://www.xorazm.uz/uz/xalq-talimi-tizimi-mustaqillik-muvaffaqiyatlarni-taminlamoqda/>
5. Тошқулов А.Н. Олий таълим: юксалиш йўлидаги муҳим қадамлар // Янги Ўзбекистон, 2021 йил 31 декабрь.
6. ТТАУФЈА. Toshkent Tibbiyot akademiyasi xalqaro aloqalari haqidagi ma'lumotlar. – Urganch, 2003.
7. Urganch davlat universiteti joriy arxivi (UrDUJA). Xalqaro aloqalar bo'limi ma'lumotlari. – Urganch, 2005.
8. UrDUJA. Xalqaro aloqalar bo'limi ma'lumotlari. – Urganch, 2004.
9. UrDUJA. Xalqaro aloqalar bo'limi ma'lumotlari. – Urganch, 2005.
10. UrDUJA. Xalqaro aloqalar bo'limi ma'lumotlari. – Urganch, 2006.
11. UrDUJA. Urganch davlat universitetining Xalqaro aloqalari bo'yicha 2016-yil hisobotlari. – Urganch, 2016.
12. Ўзбекистонда 2017-2021 йилларда ривожлантиришнинг бешта устувор йуналиши бўйича Ҳаракатлар стратегияси натижалари ... – Б. 106.
13. Ўзбекистон ҳудудларининг йиллик статистик тўплами. – Т., 2022. – Б. 68.
14. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 20 апрелдаги “Олий таълим тизимини янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-2909 сонли Қарори // <https://lex.uz/docs/3171590>
15. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 8 октябрдаги “Ўзбекистон Республикаси олий таълим тизимини 2030 йилгача ривожлантириш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида”ги ПФ-5847-сонли фармони // <https://lex.uz/docs/4545884>
16. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2021 йил 24 декабрдаги “Давлат олий таълим муассасаларининг академик ва ташкилий-бошқарув мустақиллигини таъминлаш бўйича кўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги ПҚ-60-сонли қарори // <https://lex.uz/docs/5793261>
17. Хоразм вилояти халқ таълими бошқармасининг жорий архив маълумотлари. – Урганч, 2022 йил.
18. Хоразм вилояти халқ таълими бошқармасининг жорий архив маълумотлари. – Урганч, 2015 йил.

